

Inatsisartut inatsisaat nr. 7, 7. december 2009, Aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsisaani immikkut isiginiarlugu § 3-p allanngortinneqarsinnaanissaa siunertaralugu oqallisissiaq tunngavigalugu Inatsisartut oqallinnissaanik siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq, Naaja Nathanielsen, Inuit Ataqatigiit)

Akissuteqaat

(Inuussutissarsiornermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoq)

Qulequtaq Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut pingaaruteqartorujussuaq pillugu oqallinneq pingaarutilerujussuaq siunnersuuteqartup qaqqippaa. Qulequtaq taanna aamma namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaani qitiulluinnartumik ilaavoq sukumiisumillu sammineqarluni.

Taamaattumik namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaa aammalu namminersorneq pillugu inatsit arlalitsigut aatsitassanut ikummatissanullu inatsisip oqaaseqatigiilioreranarut aalajangiisuusimapput, ilanngullugu aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi § 3-mi aalajangersagaq oqartussaasut suliarinninneranni ataatsimoortitsiviusumik suliarinnittarnermut ataatsimoortumut tunngassuteqartoq.

Taamaallilluni namminersorneq pillugu inatsimmi § 7-imi isertitanut nassuiaassut malillugu isertitat Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqarfiup oqartussaasutut suliarinninneranarut matussutissatut pisinnaatitsissummik pigisaqartumit akilerneqartut kisimik ataatsimoortumik tapiissutinit ilanngaatigineqartussaannqillat.

Aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi oqartussaasut suliarinnittarnerannut allatut aqqissuussinerup kingunerisaanik, aamma aningaasaliissuteqarnerunissamik pisariaqartitsinermut siunnersuutip malitsigisassaanut matusissutissat pillugit Inatsisartut isummertariaqalissapput.

Aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi § 3-mi oqartussaasut suliarinninneranni ataatsimoortitsilluni suliarinnittarnermut ataatsimoortumut tunngaviusoq, aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi aatsitassanut oqartussaasumik immikkoortumik aqqissuussineq, aatsitassarsiornermut suliassaqarfiup aqunneqarnerata 1. juli 1998-imi Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisunut tunniunneqarnerani pilersinneqartoq, ingerlateqqinneqarpoq. Naalakkersuisut isumaqarluinnarput aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi oqartussaasut suliarinninneranni ataatsimoortitsilluni suliarinnittarnerup ataatsimoortup ukiuni 12-ni misilittagaqarfigereernerani, aqqissuussineq taanna iluatsilluarsimasoq.

Oqartussaasut suliarinninneranni ataatsimoortitsilluni suliarinnittarnermut ataatsimoortumut tunngaviusoq taannarpiaq pissutaalluni, oqartussaasutut suliarinnittarneq sunniuteqarluartumik ingerlanneqarsinnaalersimavoq.

Periarfissaq alla siunnersuuteqartup ”matu ataaseq aqqutigalugu”-mik taasaa, sikumik imermillu atuinissaq pillugu Inatsisartut inatsisaannit, aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmut arlalitsigut assigusunik immikkoortortaqtartumit ilisimaneqarpoq.

Tassani sikumik imermillu suliaqarnerni tunngaviusoq "ataasiinnarmut saaffiginnittarnissamik" taaneqartartoq malillugu oqartussaasutut suliarinnittarnerup aaqqissuunneqarnissaa toqqarneqarsimavoq. "Ataasiinnarmut saaffiginnittarnissamut" tunngaviusup atuunnerani qinnuteqartoq oqartussaasumut ataasiinnarmut saaffiginnittartussaavoq, tamatumalu kingorna taanna ingerlatassatut kissaatigineqartunik ataatsimoortumik oqartussaasutut suliarinninnermut ataqatigiissaarissaaq. Sikumik imermillu suliassa qarfimmi "Ataasiinnarmut saaffiginnittarnissamut" tunngaviusup ukiuni qulini misilittagaqarfineqarnera tunngavigalugu ullumikkut oqaatigisariaqarparput, suliassa qarfimmi tassani ineriartorneq Inatsisartut inatsisaata akuerineqarnerani naatsorsuutigisanut naapertuussimangitsoq.

2010-imi ukiaanerani Inatsisartunut ilaasortat aammalu Kujalleq Kommunimi kommunalbestyrelsi Canadamut angalanermut peqataapput, tassani aatsitassarsiornermut suliassa qarfimmi oqartussaasutut suliarinnittarnermi Canadamiut misilittagaasa tusagaqarfiginissaannut periarfissinneqarluta. Saskatchewan-imi aatsitassarsiornermut suliassa qarfimmi oqartussaasutut suliarinnittarneq Nukissiuuteqarnermut Aatsitassanullu ministeriaqarfiup aamma Avatangiisinut ministeriaqarfiup ministeriaqarfiillu allat akornanni agguarneqarsimavoq.

Tamatuma kingunerisaanik ilaatigut ministeriaqarfiit akuutinneqartut akornanni suleqatigiinnerup ingerlanissaa qulakkeerniarlugu ilaatigullu suliap ingerlanerani ajornartorsiutitaqanngitsumik suliassat sunniuteqarluartumik suliarineqartarnissaat qulakkeerniarlugu, qitiusumi ataqatigiissaarissusamik pilersitsinissaq pisariaqarsimavoq. Kisiannili aatsitassarsiorfimmik ingerlatsinermut immikkut ilisimasalinnik aatsitassarsiornermut suliassa qarfimmi sulisussanik ministeriaqarfiit ataasiakkaat sulisoqannginnerat ajornartorsiutaavoq. Tamatuma suliassanik suliarinninnerup ingerlaavartuunissaata qulakkeernissaa ajornakusuulersippaa.

Siunnersuuteqartup siunnersuutaa piviusunngortinneqassappat ajornartorsiut taamaattoq uagutsinni ajornartorsiutaalertussaavoq. Ullumikkut Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisorta qarfimmi sulisut 30-it missaanniipput. Naatsorsuutigineqarpoq siunissami sulisut amerliartussasut. Tamanna pissuteqarpoq ilaatigut suliniutit amerliartornissaat ilimagineqarmat ilaatigullu pisortatigoortumik sullissineq ilusilersorneqassappat suliassat pisortat arlallit akornanni avinneqarlutik ilivitsukkaartunngorlugit kingunerissammagu sulisunik amerlanerusunik pisariaqartitsinermik. Pisorta qarfiup suliassai immikkoortuni assigiinngitsuni immikkoortorta qarfinnut mikinerusunut agguataarneqassappata, maannakkut suliniarneq aallussiviusoq tammartussaavoq.

Immikkoortorta qarfinni mikisuni paasisimasaqarluarneq aammalu sulianik ilisimaarinnittunik avatangiiseqarneq ingerlaannaq annaaneqartussaapput. Siullermik pingaarnertullu sulianik ilisimaarinnittunik ataatsimoortunik inerisaaniarnermut mikivallaarnertik pissutigalugu.

Avatangiisit, isumannaallisaaneq imaluunniit inuiaqatigiinni piujuartussamik iluaqutaasumik sunniuteqartitsinissaq pineqaraluarpat, aatsitassarsiornermut suliassa qarfiup isumannaatsumik isumagineqarnissaanut oqartussaasutut ingerlatsinerup aatsitassarsiornermi ingerlatanut tunngatillugu misilittakkat immikkullu sulianut pikkorissuseqarneq tunngavigalugu pinissaa pisariaqarpoq. Oqartussaasutut suliarinnittarnerup ingerlatsivinni immikkoortuni arlalinni aggulunneqarnerani, sulianik ilisimaarinnittut ataatsimoortut aatsitassarsiornermut suliassa qarfiup ingerlanni arnerani pisariaqartut aammalu nunani tamalaani aatsitassarsiornermik suliaqartunut nallersuussinnaanissamut pisariaqartinneqartut aattatiinnarneqarsinnaassanatillu inerisarneqarsinnaassanngillat.

Aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi § 3-imi aalajangersakkap atuutilernerani, aatsitassarsiornermi ingerlatat pillugit ilisimasat misilittakkallu naleqquttut ataatsimoortinnissaat – aammalu suliassanik suliarinnittarnerup sulianut immikkut ilisimasallit akimorlugit ingerlanneqartarnissaa - Inatsisartut toqqarpaat. Tamatuma allaffissornikkut suliaqarnerup isumagineqarnissaa ataqatigiissaarneqarnissaalu aammalu marloriaammik suliaqartarnerup pitsaanerusemik ajornannginnerusemillu annikillisinneqarnissaa ajornarunnaarsippaa. Taamaaliornikkut suliaqarnerup agguataarnerani paatsuunganartoqarnera pinngitsoorneqartarpoq, tamannami siunnersuuteqartup siunnersuutaata kingunerisussaavaa.

Oqartussaasutut suliarinninnermi ataatsimoortitsilluni ataatsimoortumik suliarinnittarnissamut tunngaviusoq aamma tassaavoq, Danmarkimi Nukissiuuteqarnermut aqutsisoqarfimmi pisinnaatitsissutinik tunniussisartuusemik aammalu isumannaallisaanermit peqqinnissamullu nakkutilliisuusartumi suliaqarnermi atorineqartussatut toqqarneqarsimasumi tunngaviusoq.

Siunnersuummut tunngavilersuutitut Naalakkersuisut qinigaaffimmi matumani aatsitassanut ikummatissanullu inatsisip allannguuteqartinneqarnissaanut kiisalu inaalugit allat attuumassutillit allannguuteqartariallit siunnersuummik saqqummiussinissaq ilimasaarutigisimagaat innersuussutigineqarpoq. Naalakkersuisut aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik avatangiisinut siunnersuisarnerup pitsanngorsarneqarnissaanut periarfissanik qulaajaalluni suliaqarnermik aallartitsisimanerannut tunngatillugu tamanna ilumoorpoq. Tassunga atatillugu ilisimatusarnermut sullissiviup ilisimatusarnermik aallaaveqartup aammalu arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsup suliassanik avatangiisinut tunngasunik isumaginninnissaa inatsimmi aalajangersarneqarsinnaaneranut periarfissat misissorniarpavut, tassanilu ilaavoq Naalakkersuisunut toqqaannartumik inassuteqaateqartarnissaq.

Ullumikkut avatangiisinut siunnersuisarneq arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq taanna namminersorneq pillugu inatsit malillugu danskit naalakkersuisuisa aammalu Naalakkersuisut akornanni avatangiisinut tunngatillugu siunnersuisarneq suliassanillu isumaginninneq DMU-mit suliarineqartoq pillugu isumaqatigiissutaanni qulakkeerineqarpoq.

Avatangiisinut tunngatillugu oqartussaasutut suliarinnittarnerup allanngortinneqarnissaa Namminersorneq pillugu inatsimmut, nunavittamut inatsimmut aammalu danskit imaani avatangiisinut inatsisaannut tunngasunik inatsisitigut ajornartorsiutinik pisariusunik arlalinnik pilersitsisussaavoq. Avatangiisinut tunngasut aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmit peerneqassappata, sinerissap avataani aatsitassanut suliassaqarfimmi avatangiisinut oqartussaaffik naalagaaffiup akisussaaffigileqqissagaa, tamatuma taamaallilluni kingunerisussaassavaa. Taamaattumik oqartussaasutut suliarinninnermi akuliutsitsilluni ataatsimoortumik suliarinnittarnerup ilaannakortumik atorunnaarsinneqarnissaanut, inatsisini taakkunani maleruagassat ilaasa inatsisitigut sunniuteqarnissaasa paasiniarneqarnissaat pisariaqarpoq.

Inatsisit matumani taaneqartut pingasut taakkua danskit inatsisiliaraat aammalu isumaqatigiissummi allannguutissat inatsisinilu allannguutissanut siunnersuutit il.il. pillugit naalagaaffimmik isumaqatiginninniareernerit kingorna Folketing-imit taamaallaat allanngortinneqarsinnaallutik.

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermi suliassaqarfimmut allanut naleqqiullugu aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmut avatangiisitigut piimasaqaatit qaffasinnerupput, pissutigalugu suliassaqarfimmi piimasaqaatit Namminersorlutik Oqartussat allaffeqarfiata avataanni ilisimatusarnermut sullissivimmit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumit, tassalu Danmarkip Avatangiisinut misissuisarfianit (DMU) aalajangersarneqartarmata.

Namminersorneq pillugu inatsisip aammalu aatsitassanut ikummatissanullu inatsisip atuutilerneranni aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi siunnerfiit sukumiisorujussuarmik piareersarneqareerlutik aalajangersarneqarput. Aatsitassanut ikummatissanullu inatsisip, oqartussaasutut suliarinninnermi ataatsimoortitsilluni ataatsimoortumik suliarinnittarnermut tunngaviusutut pingaaruteqartigisumi aalajangiisuulluinnartumilu allannguuteqartinneqarnerani aatsitassarsiornermut suliassaqarfiup neriulluarnartumik ineriartornerata aqussinnaajunnaarnissaa annertuumik aarlerinaateqalertussaavoq.